

Sultan
V. MEHMED REŞAD
ve Dönemi

CİLT 3

Sultan Reşad ve Mevlevîlik

Sezai Küçük*

Mevlevîlik, 13. asrın sonlarında Konya'da tesis edilmiş, Anadolu Beylikler dönemi ve altı asırlık Osmanlı İmparatorluğu boyunca, Türk toplumunu en yakından etkileyen tarikatlardan birisi olmuştur.¹ Mevlevîliğin merkezi, Konya'dır. Zaman içinde beylikler dönemi sonrası ve Osmanlı Devleti'nin kurulup genişlemesi ile birlikte Mevlânâ'nın ve babası Sultanü'l-ulemâ Bahâeddin Veled'in kabirleri etrafına inşâ edilen türbe ve etrafındaki yapılar, tarikatın ilk merkez yapısı olmuştur.²

Mevlânâ'dan sonra posta geçen Çelebi Hüsameddin (ö. 684/1285)³ zamanında Konya yöneticilerinden Alameddin Kayser (ö. 683/1284), Muineddin Süleyman Pervane ve karısı Gürçi Hatun tarafından Mevlânâ'nın kabri üzerine bir türbe yaptırılmıştır.⁴ Bu türbe Mevlânâ'yı sevenler için bir merkez

1 Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, 2. bs., İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1983, s. 244-266; a. mlf. *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul 1963, s. 3; M. Fuad Köprülü, *Anadolu'da İslâmiyet*, haz. Mehmet Kanar, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s. 54-55; Bediuzzaman Firûzanfer, *Mevlânâ Celâleddin*, çev. F. N. Uzluk, İstanbul 1990, (Feridun Nafiz Uzluk'un Önsöz'ü), s. 3-9; Mehmet Önder, *Yüzyıllar Boyunca Mevlevîlik*, Ankara 1992, s. 5-6.

2 Ahmet Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifîn (Âriflerin Menkıbeleri)*, çev. Tahsin Yazıcı, c. 1, MEB Yayınları, İstanbul 1989, s. 627; Hasan Özönder, *Konya Mevlânâ Dergâhı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 3.

3 Feridüddin b. Ahmed-i Sipahsalar, *Risâle-i Sipahsalar (Mevlânâ ve Etrafındakiler)*, çev. Tahsin Yazıcı, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977, s. 144.

4 Ahmet Eflâkî, *age*, c. II, s. 203-204; Bediuzzaman Furûzanfer, *age*, s. 156; Mehmet Önder, *age*, s. 204-208; A. Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 24-25, 36; Hasan Özönder, *age*, s. 7-16; Emre Mardan, "Âriflerin Menkıbelerinde Geçen Yapı İsimleri Üzerine Bir Deneme", *Vakıflar Dergisi*, X, s. 184-185.

* Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

halini almış, türbeye birçok vakıf geliri tahsis edilmiş ve bu tarihten sonra “Celâliye Vakıfları” adıyla müstesnâ vakıflardan sayılmıştır.⁵ Mevlânâ’nın oğlu Sultan Veled zamanında teşkilatlanacak olan Mevlevî tarikatının “huzur, huzûr-ı pîr” diye anılan bu merkezi, tarikatın ilk kurulan dergâhı olmuştur.⁶

Bundan sonra Mevlânâ’nın türbesinin etrafındaki diğer tarikat yapılarının, dönemin beyleri ve Osmanlı döneminde Osmanlı padişahları veya yöneticileri tarafından yapıldığını görüyoruz.

Mevlânâ Dergâhı, tarihi boyunca birçok kez tamir, tadil ve tesviyeye tâbi tutulmuş, özellikle Osmanlı padişahları ve devlet adamlarının ilgileri üzerinden hiç eksik olmamıştır.⁷

Osmanlı Padişahları ve Mevlevîlik

Kaynaklar, Mevlevîlerle Osmanlı Devleti yöneticileri arasındaki ilk ilişkiyi, I. Murad’ın son senelerine götürmektedirler. Bu dönemde, 789/1387 yılında Vezir-i âzam Çandarlı Halil Hayreddin Paşa’nın oğlu Ali Paşa, Serez’de bir mevlevîhâne inşâ ettirmiştir.⁸ Daha sonra tarihin akışı içinde, 798/1396 yılında Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey (1357-1398) Mevlânâ’nın türbesi üzerine “yeşil kubbe”yi yaptırmıştır.⁹ Karamanoğulları’ndan Mehmed Bey ve İbrahim Bey kendi dönemlerinde, dergâhın hücrelerini ve türbeyi tamir ettirmişler, Sultan II. Murad (1421-1451), Edirne’de büyük bir Mevlevî dergâhının açılmasını sağlamıştır. Fatih Sultan Mehmed 872/1467’de Konya

5 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 24-25. Ayrıca Mevlânâ Dergâhı’nın vakıfları ile ilgili geniş bilgi için bkz. İbrahim Ateş, “Hz Mevlânâ Dergâhı ile ilgili Vakıf ve Vakfiyeler”, *IX. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1992, s. 29-31.

6 Ahmet Eflâkî, *age*, c. I, s. 440, 441; Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 34-35, 330.

7 Şahabettin Uzluk, *Mevlânâ’nın Türbesi*, Konya Halkevi Yayınları, Konya 1946, s. 155-159.

8 Nejat Göyünç, “Osmanlı Devleti’nde Mevlevîler”, *T.T.K. Belleten*, LV/213, Ağustos 1991, s. 352-353.

9 Şikarî, *Karamanoğulları Tarihi*, çev. M. Koman, Konya 1956, s. 106-107.

Kalesi'nin tamiri ile birlikte türbe ve mevcut diğer yapıları da elden geçirtmiş ve türbeye bazı vakıflar bağışlamıştır. II. Bayezid döneminde türbenin iç süslemeleri yapılmış, 918/1512 yılında da Yavuz Sultan Selim dergâha bir şadırvan yaptırmıştır.¹⁰

Sultan Veled zamanında inşâ edilen semâhâne zamanla onarıma ihtiyaç duyunca Sadrazam Gedik Ahmed Paşa (ö. 887/1482) semâhâneyi yeniden inşâ ettirmiş,¹¹ Kanûnî de Mevlânâ'nın türbesi yakınına iki minareli bir câ-miyi, bugünkü mescidi ve bu mescide bitişik kubbe-i hadrâ'nın kuzeyinde bulunan semâhâneyi yaptırmış¹² ve dergâha matbah, fırın, kiler ve bazı derviş hücreleri ilâve ettirmiştir.¹³ II. Abdülhamid, 1306/1888 yılında bu semâhâneyi genişletirilip tamir ettirmiştir.¹⁴ Bugünkü matbah ise derviş hücrelerinin bir kısmı ile birlikte III. Murad'ın hayratıdır.¹⁵

Ayrıca Mevlânâ ve oğlu Sultan Veled için bir mermer sanduka yaptıran Kanûnî, Mevlânâ'nın eski sandukasını babasının üzerine naklettirmiştir.¹⁶ 1534 senesinde Irak seferine giderken Konya'ya uğrayan Kanûnî, Mevlânâ'nın kabrini ziyaret ederek ordusunun zafer kazanması için duâ etmiştir.¹⁷

Sultan IV. Murad (1623-1640) da, 1635 yılında Revan seferine giderken Mevlânâ Türbesi'ni ziyaret ederek o vakit postta bulunan Ebubekir Çelebi (ö. 1638)'ye iltifatta bulunmuş ve dergâh mutfağı için Suğla mahsulünden

10 Seyyid Sahih Ahmed Dede, *Mecmuatü't-Tevârihi'l-Mevleviyye*, Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, Kayıt no: 5446, s. 131; *KMMA*, Dosya No: 68/32.

11 Muhammed Muhlis Bey ve Arkadaşları, *Konya Rehberi*, Konya 1339/1920, s. 55; M. Fuad Köprülü, "Ahmed Paşa", *MEBİA*, I, s. 198.

12 İbrahim Peçevi, *Tarih-i Peçevi*, Matbaâ-yı Âmire 1383, c. I, s. 426; Şahabettin Uzluk, *age*, s. 157.

13 İbrahim Peçevi, *age*, s. 426; H. Özönder, *age*, s. 48.

14 Muhammed Muhlis Bey ve Arkadaşları, *age*, s. 55.

15 Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA), Cevdet Evkaf Tasnifi (CE) 12400; M. Muhlis Bey, *age*, s. 50-51.

16 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 154.

17 Solakzâde Mehmed Hemdemî, *Tarih*, haz. Vahid Çabuk, Ankara 1989, c. I, s. 181.

bin kuruş eklemiştir.¹⁸ III. Mustafa ve III. Selim zamanlarında da yeşil kubbe onarılmış, yine III. Selim, Mevlânâ ve diğer kabirlerin üzerindeki örtüleri yenilemiştir.¹⁹

16. asra kadar köylere kadar yayılan mevlevihâneler, asrın başlarından itibaren Mevlevîliğin köyden kasabaya, kasabadan şehirlere çekilmeye başlamasıyla, daha çok beyler, paşalar ve vezirler gibi devlet erkânı tarafından tesis edilmiştir. Bu meyanda; Kilis Mevlevihânesi 931/1525'da eşraftan Ali Ağa tarafından²⁰, Selanik ve Üsküb Mevlevihânesi 1024/1615 tarihinde Ekmekçizâde Ahmed Paşa (1026/1617) tarafından²¹, Peçoy (Peçu, Peç) (Macaristan) Mevlevihânesi 1076/1665'te Gazi Hasan Paşa tarafından²², Kayseri Mevlevihânesi 1086/1675'te Bayram Paşa tarafından²³, Yenişehir Mevlevihânesi yine eşraftan Hacı Ahmed tarafından tesis edilmiştir ki bunların çoğu Mevlevî zâviyesi statüsünde kalmıştır.²⁴ Özellikle 17. ve 18. asırlarda Mevlânâ Dergâhı'nda postnişinlik makamında bulunan Çelebiler zamanında devletin üst düzey yöneticileriyle tesis edilen yakınlıklar neticesinde, mevcut dergâhların varidatı artmış ve yeni dergâhlar açılmıştır.²⁵

18 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 196, Ankara 1988.

19 Şahabettin Uzluk, *age*, s. 158; Erdoğan Erol, "Padişah III. Selim'in Mevlânâ'nın Türbesi için Yaptırdığı Püside", *Türk Etnografya Dergisi*, XIX, Ankara 1991, s. 9-29.

20 O. Cezmi Tuncer, "Kilis Mevlevihânesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevîler Kongresi, (Tebliğler)*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 2, Mayıs 1996, s. 259-260.

21 Seyyid Sahih Ahmed Dede, *age*, s. 162; A. Süheyl Ünver, "Selanik Mevlevihânesi", *Mevlânâ Yılı*, Konya 1963, s. 31-32; Nathalie Clayer, "Trois Centres Mevlevis Balkaniques Au Travers Des Documents D'archives Ottomans; Les Mevlevihâne, D'Elbasan, De Serez, Et De Selonique", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, İstanbul 1994, s. 18.

22 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 335; Gabor Agoston, "Macaristan'da Mevlevilik ve İslâm Kültürü", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, s. 5-9.

23 Mehmet Çayırdağ, "Kayseri Mevlevihânesi", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 2, Konya 1996, s. 91-96.

24 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 247.

25 Muzaffer Erdoğan, "Mevlevî Kuruluşları Arasında İstanbul Mevlevihâneleri", *İÜEF Güney-Doğu ve Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 4-5, İstanbul 1975-1976, s. 18.

Mevlevîhânelerle ilgili bu gelişmelerle birlikte, 17. ve 18. asır içinde, zaman zaman sarayla olan anlaşmazlıklar veya birtakım ulemânın (Kadıızâdeler, Vâî Efendi gibi) jurnallemeleri neticesinde Konya Mevlânâ Dergâhı da dâhil olmak üzere birçok Mevlevî dergâhı kapanma tehlikesi geçirmiş, özellikle Anadolu'da bulunan dergâhlardan bazıları kapatılmış ve bütün Mevlevîlere semâ yasağı konmuştur. Sakıb Dede, semânın yasak edilmesi üzerine bir haftada bine yakın Mevlevî'nin öldürüldüğünü, bir kısmının da seyahate çıktığını söyler. 1077/1666 yılı sonlarına rastlayan bu yasak Mevlevîler arasında "Yasağ-ı bed" diye isimlendirilmiş ve 1095/1684'e kadar yaklaşık on sekiz yıl sürmüştür.²⁶

Mevlevîlik, Osmanlı İmparatorluğu'nun pâyitahtı olan İstanbul'da ilk dergâhını Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) zamanında, kiliseden câmiye çevrilen ve daha sonra Kalenderhâne Zâviyesi olarak dervişlere tahsis edilen mekânda faaliyete geçirmiştir.²⁷ Daha sonra, 897/1491 senesinde, II. Bayezid dönemi devlet adamlarından İskender Paşa (1481-1512) Galata Mevlevîhânesi'ni,²⁸ 1006/1597 tarihinde Yeniçeri Kâtibi Malkoç Mehmed Efendi (ö. 1056/1646) Yenikapı Mevlevîhânesi'ni,²⁹ 1030/1621 tarihinde Ohrili Hüseyin Paşa (ö. Mayıs 1031/1622) Beşiktaş Mevlevîhânesi'ni,³⁰ 17. yüzyılın ikinci çeyreğinde, 1032/1623-1041/1631 tarihleri arasında Sırrî Abdî Dede Efendi (ö. 1041/1631) Kasımpaşa Mevlevîhânesi'ni,³¹ 1205/1790 senesinde de Halil Nûman Dede Üsküdâr Mevlevîhânesi'ni kurmuştur.³²

26 Sakıb Dede, *Sefîne-i Mevlevîyye*, I, 180; Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 168.

27 M. Baha Tanman, "İstanbul Mevlevîhâneleri", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, İstanbul 1994, s. 178; Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 336-337.

28 Can Kerametli, *Galata Mevlevîhânesi Divan Edebiyatı Müzesi*, İstanbul 1977, s. 18-19.

29 Mehmed Ziyâ, *Merâkiz-i Mühimme-i Mevlevîyyeden Yenikapı Mevlevîhânesi*, İstanbul 1329, s. 35.

30 Zâkir Şükrü Efendi, "İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyihî III", nşr. Şinasi Akbatu, *İslâm Medeniyeti Dergisi*, Haziran 1981, V, s. 107; A. Süheyl Ünver, "Beşiktaş-Çırağan Mevlevîhânesi Hakkında", *Mevlânâ ve Yaşama Sevinci*, haz. Fevzi Halıcı, Ankara 1978, s. 166'dan naklen.

31 Erdem Yücel, "Kasımpaşa Mevlevîhânesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Aralık 1979, s. 77-86.

32 Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, c. V, s. 225.

Mevlevîlik, İstanbul'a girmesiyle birlikte tarîkatın yapısı gereği üst düzey yöneticilerden ve entelektüel çevrelerden yüksek teveccüh görmüş ve İstanbul mevlevîhâneleri bu zümreler tarafından sürekli görülüp gözetilmiştir.³³ Ayrıca bazı Mevlevîler, "Osmanlı padişahlarının saraylarında muhâsip, nedim gibi adlarla gece gündüz devrin hükümdarı ile birlikte bulunmuşlardır".³⁴ Özellikle İstanbul'daki mevlevîhânelere zaman zaman padişah ve vezirlerin ziyarete gelmeleri ve teveccühleri, eşrafın da Mevlevîliğe karşı ilgisini arttırmış; vezirler, beyler ve paşalar tarafından inşâ edilen Mevlevî dergâhlarının tamirleri de padişah emriyle hazineden karşılanmış ve Mevlevîlik 17. asırdan itibaren adeta bir devlet müessesesi halini almıştır.³⁵

19. Asırda Osmanlı Padişahları ve Mevlevîlik

19. asra ulaşılıncaya kadar ahvâl yukarıda ifade edilen minval üzere devam edegelmiştir. 19. asrın ilk padişahı III. Selim, Mevlevîdir ve Galata Mevlevîhânesi şeyhi Şeyh Galib'in yakın dostudur. İstanbul'da başta Galata olmak üzere öteki mevlevîhâneleri sık sık ziyaret eden padişah, "mukâbele" denilen Mevlevî âyinlerine iştirak eder, *Mesnevî* okur, ney üfler ve besteler yapar.³⁶

III. Selim'den sonra tahta geçen II. Mahmud da Mevlevîlere karşı ilgilidir. Padişah tarafından 1233/1818 yılında Mevlânâ'nın türbesi, semâhâne, matbah ve dervîş hücreleri tamir ettirilmiştir.³⁷ 1242/1826 yılında Yenîçeri Ocağı ortadan kaldırılmış,³⁸ bu sürece bizzat Galata Mevlevîhânesi

33 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 256.

34 Sakıb Dede, *Sefîne-i Mevlevîyye*, c. II, s. 168-173.

35 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 248.

36 Seyyid Ebu Bekir, *Yayla İmamı Tarihi*, haz. Yavuz Senemoğlu, Tercüman 1001 Temel Eser, s. 132-133; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *age*, c. IV, s. 565'te 4 nolu dipnot; Mehmet Önder, *age*, s. 61.

37 *Defter-i Dervîşân II*, s. 65.

38 İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. IV, s. 110-111.

şeyhi Kudretullah Dede ile Kasımpaşa şeyhi Ali Efendi de iştirak etmiştir.³⁹ Özellikle 1242/1826'da, II. Mahmud'un yeniçeriliği ilga faaliyetlerinde Hemdem Çelebi ve Mevlevîlerin tarafsız kalmaları, padişah tarafından hüsn-i kabûl görmüş ve II. Mahmud birçok mevlvihâneyi tamir ettirmiş, vâkıf işlerine yeni bir düzen vermiştir.⁴⁰ Haftanın hemen her çarşambası Beşiktaş Mevlvihânesi'ne devam eden II. Mahmud, hasta yatağından kalkarak da âyin dinlemek üzere Beşiktaş Mevlvihânesi'ne gitmiştir.⁴¹ Bu dönemde Yenikapı Mevlvihânesi himmet-i padişahî ile esaslı bir tamir geçirmiş, dergâhın semâhâne ile türbesi yeniden yaptırılmıştır.⁴² II. Mahmud'un Yenikapı Mevlvihânesi'ni babası gibi sık sık ziyaret ettiği herkesçe mâlûmdur.⁴³

II. Mahmud'un yerine geçen Sultan Abdülmecid'in bazı geceler sarayda yalnız başına ney üflediği nakledilir.⁴⁴ Abdülmecid'in Mevlvî çevreleri dışında, Mevlvî olduğu bilinmemekle birlikte, Veled Çelebi İzbudak'ın naklettiğine göre; padişah devrin Konya Mevlânâ Dergâhı postnişini Saîd Hemdem Çelebi'ye yakın alâka göstermiş, Çelebi'nin kendisini sarayda ziyaret ettiği bir esnada onunla birlikte bahçede gezmiştir ki bu davranış, çelebiler arasında unutulmayan bir konudur.⁴⁵ Buna karşılık Saîd Hemdem Çelebi de padişaha bağlılığı sadedinde; 1244/1828 yılında Rusya harbine katılmak ve mânen destek olmak üzere İstanbul'a kendisine vekâleten Bursa şeyhi Salih Dede (ö.1246/1830) önderliğinde 21 kişilik bir

39 Ahmed Cevdet Paşa, *Târih-i Cevdet*, c. XII, s. 236.

40 Mehmet Önder, *age*, s. 65.

41 II. Mahmud ve İsmail Dede Efendi ile ilgili bilgi için bkz. Yılmaz Öztuna, *Dede Efendi*, s. 35-39; Sâmîha Ayverdi, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, c. II, s. 258-264.

42 Abdülbaki Nasır Dede, *Defter-i Dervişan Yenikapı Mevlvihanesi Günlükleri*, haz. B. Kaya - S. Küçük, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, İstanbul 2011, s. 302-304; Ayvansarayî, *age*, c. I, s. 330.

43 Mehmed Ziyâ, *age*, s. 182.

44 Reşat Ekrem Koçu, *Osmanlı Padişahları*, İstanbul 1981, s. 409-410.

45 İsmet Kayaoğlu, "Çağdaş Mevlvî Bilgin ve Edib Veled Çelebi İzbudak (1868-1953), VI. Milli Mevlânâ Kongresi [24-25 Mayıs 1992], Tebliğler, Konya 1993, s. 53.

Mevlevî derviş topluluğu göndermiş ve Mevlevîler Tuna civarında harbe iştirak etmişlerdir.⁴⁶

Sultan Abdülmecid de İstanbul mevlevîhânelerinin müdavimlerindendir.⁴⁷ Diğer Mevlevî dergâhlarına ilgi ve alâkasını eksik etmediği gibi,⁴⁸ Hammamizâde İsmail Dede'nin mûsikî talebesi Azmî Dede zamanında, Dede Efendi ile birlikte Gelibolu'ya giderek tekkede misafir olması, yine Mevlevî çevrelerince mühim kabul edilen bir hadisedir.⁴⁹

Mevlevî tarikatı çevrelerince babası II. Mahmud gibi Mevlevî kabul edilen Sultan Abdülmecid, Mevlevî tekkelerindeki *Mesnevî* öğretim sistemini yayma düşüncesiyle saltanata cülûsunun ilk yıllarında iki Dârü'l-Mesnevî açtırmıştır.⁵⁰

II. Mahmud'un diğer oğlu olan Sultan Abdülaziz, 1278/1861 yılında tahatta geçmiş, hattat ve mûsikîşinas bir padişah'tır. Mûsikîşinaslığından ötürü her saza aşına ise de tarikat-ı Mevleviyye'ye muhabbetinden dolayı ney üflemeye meraklıdır.⁵¹

1283/1866'da faaliyete geçen Meclis-i Meşâyih'in ilk reisliğini üslenen Osman Selâhaddin Dede'nin bu makama lâayık görölmesinde Dede'nin salâhiyetiyle birlikte; devrin padişahı Abdülaziz'in Mevlevî muhibbi ve aynı zamanda neyzen olmasının da tesiri olmuştur.⁵²

46 *Defter-i Dervişan*, s. 405; Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 175; Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsî*, s. 505.

47 Mehmed Ziyâ, *age*, s. 183.

48 Hasan Özönder, "Kütahya Mevlevîhânesi", *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 1996, s. 74.

49 Saadettin Nuzhet Ergun, *Türk Mûsikî Antolojisi*, İstanbul 1943, c. II, s. 498.

50 Semih Ceyhan, "Mesnevî", *DİA*, Ankara 2004, c. 29, s. 332.

51 İ. Mahmud Kemal İnan, *Hoş Sâdâ*, İstanbul 1958, s. 19-21; O. Nuri Özpekel, *agm*, s. 624.

52 Mustafa Kara, *Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*. 3. bs., Aralık 1990, s. 304.

Sultan Abdülaziz, 1284/1867 yılında Konya Mevlânâ Dergâhı'nın yıpranan bazı bölümlerinin onarılması için dergâha 700.000 kuruş göndermiş ve dergâhın bu onarımına dergâh şadırvanını da ilâve ettirmiştir.⁵³

Mehmed Ziyâ'nın naklettiğine göre; II. Abdülhamid şehzadeligi zamanında Sultan Abdülmecid'in maiyetinde Reşad Efendi'yle birlikte Yenikapı Mevlevihânesi'ne geldiği gibi, ayrıca Abdülhamid, kardeşi Reşad Efendi ile birlikte dergâha iki defa da yalnız gelmişlerdir.⁵⁴

II. Abdülhamid'in Mevlevîliğe muhabbeti şehzadeligi günlerinden başlamış ve V. Murad'ın tahttan indirilip yerine kendisinin geçirilmesi esnasında önemli bir rol oynayan Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Osman Selâhaddin Dede ile olan diyaloglarıyla da bu muhabbeti artmıştır.⁵⁵

Konya Mevlânâ Dergâhı'nda Sadreddin Çelebi, Mustafa Safvet Çelebi ve Abdülvahid Çelebi postnişin olarak Mevlevî tarikatının başında bulunmuşlardır. Bu dönemdeki ilk iki çelebi zamanında Konya Mevlânâ Dergâhı ile devlet arasındaki ilişkiler iyi bir düzeyde seyretmiştir. Hatta 1306/1888 yılında, II. Abdülhamid tarafından Konya Mevlânâ Dergâhı semâhânesi genişlettirilip tamir ettirilmiştir.⁵⁶

II. Abdülhamid döneminin son on bir yılında postnişin olan Abdülvahid Çelebi'nin zaman zaman II. Abdülhamid aleyhinde konuşması ve II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'na karşılık Konya Meram bağlarında "Yıldız Köşkü" adıyla süslü bir köşk yaptırması,⁵⁷ Abdülhamid Han'ın Mevlevîliğe karşı olumsuz tavır içinde olmasına sebep olduğu gibi, çelebinin kalenderî meşreb tavrı da padişahın kuşkusunda etkili olmuştur. Çelebinin bu halleri, Veliahd Reşad Efendi'nin de Mevlevî olması gibi sebepler, etrafın

53 Şahabettin Uzluk, *age*, s. 158.

54 Mehmed Ziyâ, *age*, s. 186.

55 Mehmed Ziyâ, *age*, s. 181; A. Gölpınarlı, *age*, s. 294-295.

56 M. Muhlis Bey, *age*, s. 55.

57 Mehmet Önder, *age*, s. 67.

da telkinleriyle padişahın dikkatini celbetmiş, padişah Çelebi Efendi'nin sürekli takibini istemiştir. Tabii ki bu takip sadece Çelebi Efendi ile sınırlı kalmamış, bütün Mevlevîleri de içine almıştır.⁵⁸ Konya ve İstanbul'daki mevlvihâne şeyhleriyle birtakım siyasî sebeplerden ötürü sıkıntısı olan II. Abdülhamid, siyasetin dışında kalan mevlvihânelere yardım ve taltifte bulunmaya devam etmiştir.

Sultan Abdülhamid, Mevlevîlerin en büyüğü olan Konya'daki Çelebi Efendi ile Veliahd Reşad Efendi'nin arasında sıkı münasebet olabileceği zehâbına düşmüştür. Hünkâra o kanaat gelmişti ki Reşad Efendi, Konya'da Çelebi Efendi delâleti ile memleketin sair noktasındaki Mevlevîleri kendisine celbedebilir, bu sûretle kuvvetli taraftarlar meydana çıkar ve herhangi bir harekete ön ayak olur. Bu yüzden Çelebi Efendi'nin ahvâl ve hareketi mütemadiyen tarassut altında tutulmuş ve birçok kimsenin bu yüzden canı yanmıştır.⁵⁹ Aynı şekilde İstanbul'da da Veliahd Reşad Efendi sürekli kontrol altında tutulmuştur. Çünkü II. Abdülhamid'e göre, saltanatın kendinden gitmesinde herkesten çok V. Reşad'ın menfaati vardır ve mazide padişah aleyhindeki entrikalar hep veliahd dairelerinde düşünülmüştür. Bu sebeple padişah Veliahd Reşad'la irtibatlı olan, Beyoğlu'ndaki terzisine varıncaya kadar herkesi takip ettirmiş,⁶⁰ veliahd lehine propaganda yapmakla suçlanan Tâhirü'l-Mevlevî'yi, Yenikapı Mevlvihânesi Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede kefil olarak tevkiften kurtarmıştır.⁶¹

58 Tahsin Paşa (Esbak Mâbeyn Başkâtibi), *Abdülhamit ve Yıldız Hatıraları*, İstanbul 1931, s. 145.

59 Tahsin Paşa, *age*, s. 66-67.

60 Tahsin Paşa, *age*, s. 67.

61 Atilla Şentürk, *Tahirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991, s. 19.

Sultan V. Mehmed Reşad ve Mevlevîlik

Sultan Abdülmecid'in oğlu olan Sultan V. Mehmed Reşad (1909-1918), diğer kardeşleri V. Murad (1876) ve II. Abdülhamid (1876-1909)'den sonra 65 yaşında Osmanlı tahtına çıktı ve dokuz yıl bu görevini sürdürdü. Tahta hiç beklemediği bir zamanda geçen "yaşlı veliahd"ın saltanat dönemi ülkenin en zor ve sıkıntılı zamanlarına tesadüf etmiştir. İsyanlar, İtalyanların Trablusgarp'ı işgali, Balkan Savaşı ve nihayet Birinci Cihan Harbi ile yüz yüze gelen Osmanlı Devleti, Çanakkale Zaferi gibi bazı önemli başarılar elde etmiş olsa da devletin yıkılışa doğru gidişi engellenememiştir. Devletin yüzleştiği bu durumları gerektiği biçimde sevk ve idare edecek yönetim kabiliyeti de padişahda mevcut değildi.⁶²

Sultan Reşad, Sultan Abdülmecid'in oğlu olarak Çırağan Sarayı'nda doğmuş, saray geleneklerine göre yetişmiş; Arapça, Farsça ve bazı şer'i bilgiler öğrenmiştir. Babası ve amcası Abdülaziz'in saltanatları döneminde rahat bir hayat yaşamıştır. Kardeşi II. Abdülhamid'in 1876 yılında tahta çıkması ile beraber veliahd olmuş, bu ve diğer bazı sebeplerle sarayda gözetim altında bir hayat sürmüştür.⁶³

Sultan Reşad'ın şahsiyeti hakkında, saltanatının belirli dönemlerinde de olsa, kendisinin çok yakınında bulunmuş olan Lütfi Simavi,⁶⁴ Halid Ziya Uşaklıgil⁶⁵ ve Ali Fuad Türkgeldi⁶⁶ sayesinde oldukça yeterli bir kanaate ulaşmaktayız.

Sultan Reşad halim selim, merhametli, dindar ve nazik bir padişahtır. Düzenli bir eğitim almadığı halde Doğu'ya ait birikiminin iyi derecede olduğu ve Farsça bildiği nakledilir. Genç yaşta Mevlevîliğe intisap ettiği için

62 Lütfi Simavi, *Sultan Mehmed Reşad Han'ın ve Halefinin Sarayında Gördüklerim*, haz. F. Ak-
yüz - F. Tetik, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2017, c. I, s. 33; Enver Ziya Karal, "Mehmed
V", *DİA*, c. VII, s. 557-563; Cevdet Küçük, "Mehmed V", *DİA*, c. XXVIII, s. 418-422.

63 Halid Ziya Uşaklıgil, *Saray ve Ötesi Son Hatıralar, İnkılap ve Aka Kitabevleri*, İstanbul 1981,
s. 360; Cevdet Küçük, *agm*, s. 418.

64 Lütfi Simavi, *age*, c. I-III.

65 Halid Ziya Uşaklıgil, *age*.

66 Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İştiklerim*, TTK Basımevi, Ankara 1951.

şehzadelik dönemini *Mesnevî* okumakla geçirmiştir. Ayrıca Osmanlı tarihi ve ecdâdının menkıbelerini okumayı seven biridir. Tasavvuf ve edebiyatla da ilgilenen padişah, şiir de yazmıştır.⁶⁷

Sultan Reşad'ın tahta geçişinden itibaren üç yıl kadar başkâtiplik görevi ile en yakınında bulunan Halid Ziya Uşaklıgil, *Saray ve Ötesi Son Hatıralar* isimli eserinde padişahı şu şekilde tasvir eder:

“Mutaassib denecek bir dereceye çıkmaksızın pek ziyade dindar idi. Tarikat-ı Mevleviyye'ye mensup olduğundan hassaten Mevlevîlere ve umumiyet üzere tarikat erbabına karşı pek ziyade saygı gösterir ve onlara her vesile ile iltifat ederdi. Saltanatı zamanında şeyhlerin nüfuzuna tâbi olduğuna dair deveran eden rivâyeti teyid edecek bir emâre görmedim. O, ancak olayların nüfuzu altında bulunur ve ahvalin cereyanı ne getirirse onun icaplarına karşı uysal ve uygun olurdu. Onun içindir ki iktidar mevkiine kim ve nasıl bir fırka gelmişse o da hemen o yana temâyül etmiştir. Pek dindar ve hayatında tecelliyatın sıcak-soğuk dalgaları arasında pek pişkin ve alışkın olduğundan, tevekküle ve zuhuratı geldikleri şekilde kabule dayanan kendisine mahsus bir felsefesi vardı. Cömertliği vardı, fakat daima hazine-i hassanın gücüyle denk getirirdi... Kendisinin belli başlı vasfı olarak her vakit, her vesile ile nazik olmak, türlü can sıkacak hallere maruz olup dururken hiddet ve infialine tercüman olabilecek bir kelimeye, bir harekete imkân bırakmamak kaygısını kaydetmelidir.”⁶⁸

Sultan Reşad'ın 27 Mayıs 1909 tarihinde tahta geçişi Mevlevîler için kutlu bir hadise olmuştur.⁶⁹ Hakkında bilgi veren bütün kaynaklarda Mevlevîliği açıkça vurgulanan Sultan V. Mehmed Reşad, mensubu bulunduğu tarıkata karşı muhabbet ve bağlılığını bu tarıkata ve dergâhlarına yapmış olduğu katkılarla göstermiştir. Padişah tahta geçtiğinde daha önceden yandığı için acil yeniden inşâya muhtaç duyan Yenikapı Mevlevîhânesi kâmilten tamamlanmış,

67 Halid Ziya Uşaklıgil, *age*, s. 360; Cevdet Küçük, *agm*, s. 421.

68 Halid Ziya Uşaklıgil, *age*, s. 360-361, 365.

69 Abdülbaki Gölpinarlı, *age*, s. 273.

Bahariye Mevlevîhâneleri de onun zamanında yeniden yapılmıştır.⁷⁰ Ayrıca padişah sadece maddî olarak Mevlevî dergâhlarına destekte bulunmamış, 3 Kasım 1910 tarihinde inşâsı tamamlanan Bahariye Mevlevîhânesi'nin açılışına bizzat iştirak etmiştir. Yine Rumeli seyahati sırasında Selanik Mevlevîhânesi'ni ziyaret etmiş,⁷¹ onun döneminde Konya'daki Âsitâne başta olmak üzere çok sayıda diğer Mevlevî dergâhları da tamir edilmiştir.⁷²

Mevlevîler de padişahın bu muhabbet, ilgi ve alâkasını karşılıksız bırakmamışlardır. Öncelikle Veliahd V. Mehmed Reşad'ın 27 Mayıs 1909'da tahta geçmesi bütün Mevlevîlerce büyük sevinçle karşılanmıştır.⁷³ Sultan Reşad'ın Mevlevî olması sebebiyle Sultan Abdülhamid tarafından Mevlevîler üzerinde uygulanan baskı ve tecessüs bertaraf olmuş, bütün Mevlevîler adeta rahat bir nefes almışlardır.

Sultan Reşad'ın tahta geçmesi ile birlikte padişaha yakın isimlerden biri de Erzincan Mevlevîhânesi Şeyhi Kemahî İbrahim Hakkî Efendi olmuştur. Padişaha olan muhabbetini ifade eden ve beraberinde padişaha nasihatler içeren *Şemsü'l-İrşâd li-Sultan Reşâd*⁷⁴ isimli bir eser telif etmiş ve karşılığında padişahтан “mazhar-ı envâ-i nimet” olmuştur, ayrıca bir câmide padişahın da iştirak ettiği *Mesnevî* dersleri okutmakla vazifelendirilmiştir. Fakat söz konusu eser Meşrutiyet idaresi aleyhine ifadeler içerdiği gerekçesiyle toplatılmış ve şeyh 5 Nisan 1911'de Divan-ı Harb-i Örfî tarafından ömür boyu Erzincan'a sürülmüştür.⁷⁵

70 Hüseyin Fahreddin el-Mevlevî, *Müntehabât-ı Fahrî*, haz. M. Akkuş - A. İslamoğlu - A. Adak, Mevlânâ Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara 2010, s. 282-283; Mehmed Ziyâ, *Yenikapı Mevlevîhânesi*, s. 273-274; Lütfî Simavi, *age*, c. I, s. 131; Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 273.

71 Halid Ziya Uşaklıgil, *age*, s. 280.

72 *Defter-i Dervişan*, s. 302-305; Mehmed Ziyâ, *age*, s. 273-274.

73 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 273.

74 Ebu'l-Kemal İbrahim Hakkî, *Şemsü'l-irşâd li-Sultân Reşâd*, Dersâdet Mürettibin-i Osmâniyye Matbaası, 1329/1911.

75 Fatih Tetik, *Meşrutiyet Sarayı'nın Çelebi Padişahı Sultan V. Mehmed Reşad'ın Hayatı*, TBMM Millî Saraylar, İstanbul 2017, s. 148-15. Ayrıca bkz. Hasan Hüseyin Adaloğlu, “Bir Mevlevî

Kılıç Kuşanma Töreni

Mevlevîlerin Sultan V. Mehmed Reşad'ın tahta geçmesiyle duydukları sevinç, padişahın tahta geçmesinden iki hafta sonra (11 Eylül 1909) Eyüp'te icra edilen geleneksel kılıç kuşanma töreninde⁷⁶ padişah kılıcının Konya Mevlânâ Dergâhı postnişini ve bütün Mevlevîlerin başı olan Abdülhalim Çelebi (ö. 1925)⁷⁷ tarafından kuşatılması (taklîd-i seyf) ile ikiye katlanmış-
tır.⁷⁸ Abdülhalim Çelebi bu görev için Konya'dan İstanbul'a gelmiş, padişaha kılıç kuşatmış, Sultan Mehmed Reşad, Abdülhalim Çelebi'yi Cuma selamlığından sonra özel olarak kabul etmiş ve muhtemelen yine onun tarafından İstanbul'da kaldığı sürece Enderun'da kalması temin edilmiş ve ihtiyaçları için de görevliler tayin edilmiştir.⁷⁹

Hey'et-i Mevleviyye'nin Konya Seyahati

Abdülhalim Çelebi, İstanbul'da iken halk arasında yeni tahta geçmiş olan padişahın Gelibolu, Bursa ve diğer illere bir ziyaret tertibinin olduğu yayılır. Hatta Osmanlı tebaasından uzak-yakın çeşitli yerlerden tebrike gelenlerin padişahı kendi beldelerine davet ettikleri, çelebinin ve Konya mebuslarının kulağına gelir.⁸⁰ Onlara göre de Mevlevî olan padişahın Konya'yı

Dedesî'nden Sultana Öğütler: 'Şemsü'l-İrşâd li-Sultân Reşâd' Adlı Siyasetnâme', *History Studies*, Volume 7, Issue 1, A Tribute to Prof. Dr. İbrahim Güler, March 2015, s. 11-23.

76 Abdülkadir Özcan, "Kılıç Alay", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXV, s. 408-410.

77 Celâleddin Çelebi, "Abdülhalim Çelebi", *DİA*, c. 1, s. 212.

78 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 276-277.

79 Lütfi Simavi, *age*, c. I, s. 19-20; Halid Ziya Uşaklıgil, *age*, s. 116; Mehmet Akkuş - Nesimi Yazıcı, "Mevlevî Tarikatı Müntesibi Sultan V. Mehmed Reşad Döneminde Hey'et-i Mevleviyye'nin Konya Ziyareti Günlüğü (4-12 Haziran 1912)", *Uluslararası Mevlânâ Sempozyumu Bildirileri*, Motta Project, İstanbul 2010, I/130.

80 Abdülbaki Gölpınarlı, "Konya'da Mevlânâ Dergâhının Arşivi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, Ekim 1955 - Temmuz 1956, c. XVII, S. 1-4, s. 178.

ziyareti, diğer beldelerden daha önce olmalıdır. Bu sebeple Çelebi ve Konya mebusları aralarında yaptıkları istişâre sonucu padişahı Konya'ya davet ederler. Saraydaki padişahı Konya'ya davete, Çelebi Efendi ile beraber yine Mevlânâ soyundan gelme çelebilerden olan Konya Mebusu Mehmed Emin Efendi iştirâk eder. Davet için huzura çıkan bu iki ismi büyük bir iltifat ve nezaketle karşılayan Sultan Reşad daveti kabul ederek, "*Vakt-i münâsibte pîr-i akdeslerinin türbe-i enver ve akdesine yüz sürmek münasebetiyle zaten yegâne medâr-ı iftiharımız olan ravza-i mukaddese-i Mevlânâ'dan ibaret bulunan beldemizi de kudûm-ı hümayûnlarıyla müşerref buyuracaklarını...*" bildirir. Bu haber Konya'da yayınlanmakta olan *Hakem Gazetesi* vasıtasıyla bir müjde olarak "Tebşir-i Mühim" başlığı ile Konyalılara duyurulur. Haberde 1 Haziran 1909 tarihinde Mehmed Emin Efendi ile Çelebi Efendi'nin V. Mehmed Reşad tarafından kabul edildikleri ve Konya'ya sultanın teşrif edeceği şeklinde bilgi vardır.⁸¹

Sultan V. Mehmed Reşad tahta çıkışının hemen ardından Konya'yı ziyaret teklifine olumlu cevap vermesine rağmen, Konya'dan çok daha uzak bölgeleri içeren Rumeli seyahatini gerçekleştirdiği halde, Konya'yı ve Mevlânâ'yı ziyareti gerçekleştirememiştir. Fakat Mevlevî padişah verdiği sözü unutmamış, aradan üç sene geçmiş olmasına rağmen gidemediği Konya'ya ve Hz. Mevlânâ'yı ziyarete kendisi adına bir heyet göndermiştir. Bu seyahat için bir organizasyon komitesi (Hey'et-i Tertibiyye) tertip edilmiş ve "*Sahib-i Mesnevî Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin türbesini ziyaret etmek ve Osmanlılığın mehd-i zuhûru olan Konya hakkında tettebbuât-ı ilmiyye ve tarihiyyede bulunmak üzere...*" Mevlevî şeyhleri, tarikatın ileri gelen mensupları ve Mevlânâ muhiblerinden müteşekkil yaklaşık yüz kişiden oluşan bir heyet Konya'ya gönderilmiştir. "Hey'et-i Mevleviyye" diye anılacak olan yolcular, masrafları padişah tarafından karşılanan bu yolculuğa kendilerine

81 *Hakem*, Nr. 24, 21, Cemaziye'l-evvel 1327/27 Mayıs 1325; Mehmet Akkuş - Nesimi Yazıcı, *agm*, s. 132.

tahsis edilen özel bir trenle, yanlarında padişahın hediyelerini de götüren memurlar olduğu halde Haydarpaşa Garı'ndan 4-12 Haziran 1912 tarihleri arasında çıkmışlardır.⁸²

Sultan Reşad ve Veled Çelebi

Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihad ve Terakki ile yakın ilişkisi olan Veled Çelebi (İzbudak), Konya Mevlânâ Dergâhı'na şeyh olarak tayin edilmiştir. Bu tayin aynı zamanda Veled Çelebi'nin Osmanlı topraklarındaki Mevlevîlerin başı olması demektir. Veled Çelebi hâtıralarında bu hususu şu şekilde tasvir eder:

*"Sultan Hamid, 31 Mart Vak'ası'nın müsebbibi olarak hal' edildi, yerine Sultan Reşad geçti. Zaten veliahd iken kendisi ile münasebetim vardı, gider gelirdim. Makama geçince dal sikke hırkasız husûsî kapıdan saraya gidip gelmemi irade etti. Buna rağmen ben yine davetsiz asla gitmezdim. Sultan Reşad, Mevlânâ'ya muhib idi. Hakkımdaki teveccühü pek müstesna idi."*⁸³

*"Daha Efendi iken Reşad, Salahaddin, Yusuf İzzeddin, Abdülmecid, Selim ve diğerleri beni davet ederlerdi. Bunlarla görüşürdüm."*⁸⁴ "Sultan Reşad bana o derece iltifat ederdi ki, Mevlânâ'dan başka hiçbir çelebi bu kadar iltifata nail olmamıştır. Her İstanbul'a davet olundukça Topkapı Sarayı'na misafir olurudum. Sultan Reşad bana iade-i ziyaret ederdi. İstanbul'a geldiğimde beni bir iki defa davet eder, hediyeler ve atiyeler verirdi. Gördüğüm iltifat sonsuzdur. Buna rağmen bir Nazır odacısı kadar benim işlerime yardımı

82 Seyahate katılan Mevlevîler, bu seyahat ile ilgili notlar tutmuş ve zamanın gazeteleri de haberler yapmışlardır. İsmail (Tuncu) Bey, *Konya Seyahati Hatıraları*; Mehmed Ziya Bey, *Heyet-i Aliyye-i Mevleviyye Namına Konya Seyahati Hatıraları* (İstanbul 1328); Konya'da yayınlanan *Babalık ve Hakem* gazeteleri buna örnektir. Geniş bilgi için bkz. Mehmet Akküş - Nesimi Yazıcı, *agm*, s. 133-174.

83 Veled Çelebi İzbudak, *Hatıralarım*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946, s. 51.

84 Veled Çelebi İzbudak, *age*, s. 52.

dokunmamıştır. Bazı arzularım yerine getirilmediğinden istifa ettim. Bunun üzerine İstanbul'a davet olundum. Sultan Reşad beni istifadan men etti.”⁸⁵

Hüseyin Vassaf Bey de Veled Çelebi'nin Konya Mevlânâ Dergâhı'na post-nişin olarak tayinini *Sefîne-i Evliya* isimli eserinde şu şekilde dile getirmiştir:

“Veled Çelebi ilm ü irfân ile mümtâz ve beyne'l-üdebâ ser-efrâz olduklarından bu makâma revnak vermişlerdir. Pâdişâh-ı zamân Mehmed Reşâd Hân-ı Hâmis merhûmun, Yenikapı Mevlevî şeyhi Osmân Efendi merhûma intisâb-ı kadîmi olmak ve Mevlevî bulunmak hasebiyle Veled Çelebi'nin devre-i meşîhati parlak olarak güzer eyledi; hattâ Konya'dan İstanbul'a da'vet-i pâdişâhî ile geldi. Topkapı Sarayı'nda Mecidiyye Köşkü'nde pâdişâh nâmına misâfir edildi ve dâimâ huzûr-ı pâdişâhîye kabûl olunur ve hazret-i pâdişâh ile müsâhebât-ı tasavvufiyyede bulunurdu.

Pâdişâhın irtihâlinde Abdülhalîm Çelebi tekrâr Âsitâne-i Pîr'e çelebi olmak ümniyyesiyle müddeiyyâtına devâm ve şiddetle ikdâm ediyordu. İnkilâb-ı saltanatın te'sirinden bi'l-istifâde muvaffak oldu, Veled Çelebi açıkta kaldı, Abdülhalîm Çelebi yine çelebi oldu.”⁸⁶

Sultan Reşad ve Yenikapı Mevlevîhânesi

Veliahd olduğu yıllardan itibaren Sultan Reşad, Yenikapı Mevlevîhâne-si'ne mensuptur ve bu dergâhta 1858-1887 yılları arasında şeyhlik yapmış olan Osman Selâhaddin Ded'e bağlıdır. Mehmet Ziya Bey, *Merâkiz-i Mühimme-i Mevlevîyyeden Yenikapı Mevlevîhânesi* isimli eserinin “Şeyh Osman Efendi Merhumun Mensûbîn ve Dervîşânı Beyanındadır” başlıklı kısmında ilk olarak Sultan Reşad'ı zikreder. Akabinde de padişahın ne zaman yanında Osman Selâhaddin Ded'e'nin ismi geçse daima muhabbet ve takdirle onu yâd ettiğini ifadedden sonra 11 Haziran 1911 tarihinde padişahın

85 Veled Çelebi İzbudak, *age*, s. 53.

86 Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, c. V, s. 256.

Rumeli seyahati esnasında Selanik Mevlevîhânesi'nde huzurunda yapılan Mevlevî mukabelesini çok beğendiğini ve “Şeyh Osman Efendi'nin mukabelesi gibi ruhaniyetli ve neşeli bir mukabele oldu” dediğini nakleder.⁸⁷

Yenikapı Mevlevîhânesi, Mehmed Celâleddin Dede zamanında, 1324/1906 senesi Ramazan Bayramı'nın beşinci günü, gece saat üçü çeyrek geçe yanmıştır.⁸⁸ Sultan Reşad tahta geçince mensubu bulunduğu bu dergâhı yeniden yaptırmak istemiş ve 29 Nisan 1326 / 12 Mayıs 1910 tarihinde dergâhın temeli merasimle atılmıştır. Tamirat tam üç yıl sürmüş, padişah dergâhın yeniden yapılması için Hazine-i Hassa'dan on bin lira ihsan etmiş ve resmî törenle açılışı yapılırken Sultan Reşad da bu törene katılmıştır.⁸⁹

Yenikapı Mevlevîhânesi, Mehmed Celâleddin Dede zamanında Jön Türkler tarafından şeyhin fikirlerinden istifade etmek için sık sık ziyaret edilir, müzakerelerde bulunulurdu. Hatta o zaman cemiyetin Paris'te yayınlanan gazeteleri dergâha getirilir ve okutulurdu. Mehmet Ziya'ya göre bu, Mevlevîlerin hürriyetseverliğinin bir ispatıdır.⁹⁰ O tarihlerde Jön Türkler, Veliâhd Mehmed Reşad'ı tahta çıkarmak istemişler ve bunu gerçekleştirmek için de bir tertip hazırlamışlardır. Buna göre Sultan (Reşad) dairesinden alınıp Şehzadebaşı'nda bir konağa getirilecek, oradan tekbirlerle ve tehlillerle Bâb-ı Valâ-yı Seraskerî'ye gidilecek ve orada tahta oturtulup kendisine biat edilecektir. Hatta kendilerinden olan Merkez Kumandanı da bu işin çok kolay olacağını söylemiştir. Ancak bu teklife karşılık Şeyh Celâl Efendi, Bâb-ı Seraskerî'de bulunan askerlerin bu işe tamamen razı olup olmadıklarını, Beşiktaş'tan İstanbul'a getirilirken karakollardan nasıl geçirileceğini sormuş, böyle mühim bir işte esaslı tedbirler alınmadıkça adım atmanın

87 Mehmed Ziyâ, *Merâkiz-i Mühimme-i Mevlevîyyeden Yenikapı Mevlevîhânesi*, s. 192-193; Hüseyin Vassaf, *age*, c. V, s. 241, 256.

88 Mehmed Ziyâ, *Yenikapı Mevlevîhânesi*, s. 258-264; Hüseyin Vassaf, *age*, c. V, s. 248.

89 *Defter-i Dervişan*, s. 302-305; Mehmed Ziyâ, *age*, s. 273-274; Geniş bilgi için bkz. Mustafa Erdoğan, *Abdülbaki Baykara Dede*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003, s. 41-43.

90 Mehmed Ziyâ, *age*, s. 230.

akıllı bir hareket olmayacağını ifade etmiştir. Millet ve memleketin selâmeti konusunda şahısların önemli olmadığını, ancak Efendi hazretlerine (Veliahd Mehmed Reşad) zarar gelmesi ihtimali olduğunu, en iyisi bu işi kadere terk etmenin şeriat ve siyasete de muvafık olacağını belirtmiştir.⁹¹

Sultan Reşad, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi ve mürşidi Osman Selâhaddin Dede'ye "pederim", Mehmed Celâleddin Dede'ye "biraderim", Abdülbaki Dede'ye de "oğlum" diyecek kadar bu dergâha ve şeyh ailesine yakındır.⁹² Bu yakınlık, Mehmed Celâleddin Dede'den sonra yerine geçen oğlu Abdülbaki Dede zamanında da devam etmiştir. Hatta Abdülbaki Dede'nin Yenikapı Mevlevîhânesi'ne babasının yerine şeyh olarak atanması da babası ve dedesinin Sultan Reşad ile olan yakınlığına hamledilmiştir. Abdülbaki Efendi'nin 1321/1903 yılından beri mevlevîhânenin şeyhi olan babası Mehmed Celâleddin Dede'nin yerine rahatsızlığı sebebiyle vekâleti esnasında, babasının 30 Rebülâhîr 1326 / 18 Mayıs 1908 tarihinde vefatı üzerine şeyh olarak atanması beklenirken mevlevîhâne, Sultan Reşad'ın tahta geçişi tarihine kadar resmî anlamda şeyhsiz kalır. 13 Nisan 1909 tarihinde Sultan Reşad'ın tahta geçmesini müteakib, padişahın şehzadeliginden beridir Abdülbaki Efendi ve ailesi ile ilişkilerini iyi bilen Konya Mevlânâ Dergâhı Postnişini Abdülhalim Çelebi, hem geleneğe göre bu makama en yakın hem de ahvâli ve etvarıyla şeyhliğe en lâyık kişi olan Abdülbaki Efendi'yi Yenikapı Mevlevîhânesi'ne şeyh tayin eder.⁹³

Yenikapı Mevlevîhânesi dolayısıyla Şeyh Abdülbaki Dede ile Sultan Reşad arasındaki yakın alâkayı⁹⁴ göstermesi açısından şu hadise de dikkat çekici bir husus olarak nakledilir:

91 Mehmed Ziyâ, *age*, s. 230-231.

92 Mustafa Erdoğan, *age*, s. 41.

93 Mustafa Erdoğan, *age*, s. 39-40.

94 Hüseyin Vassaf, *age*, c. V, s. 251.

“Mevlevîhânenin şeyhi Abdülbaki Dede, eşi Şevkiye Hanım’dan ayrılmış ve Emine Güzide Hanım’la evlenmiştir. Evlenme sırasında âdab ve usûle göre de bu evlilik akdi padişaha haber verilmiştir. Sultan Reşad fevkalâde memnun olduğunu söyleyerek adeta torununun karısı saydığı bu hanımı görmek istediğini ısrarla söylemiştir. Bunun üzerine şeyhin hanımını kayın validesi olarak padişahın huzuruna çıkarmıştır. Sultan Reşad gelin hanımı çok beğendiğini söylemiş ve bir hayli iltifat etmiştir. Fakat iltifat olarak verdiği sadece beş altındır.”⁹⁵

Balkan Harbi ve Mevlevîhâneler

Padişahın Mevlevîlere yakın ilgi ve alâkası Konya Mevlânâ Dergâhı ve Mevlevîler tarafından asla unutulmamıştır. Mevlevîler her zaman padişaha destek olmuşlar, hatta bu desteklerini bazen tarihlerinde eşine az rastlanırlar uygulamalarla (silahlanıp Birinci Cihan Harbi’ne iştirak, mevlevîhânelerin hastaneye dönüştürülmesi gibi) ortaya koymuşlardır. Bunlardan en önemlisi, 1912-13 yıllarında patlak veren Balkan harplerinde Mevlevîlerin dergâhlarını hastane, yardım toplama ve dağıtma merkezi gibi maksatlarla kullanmasıdır. Mevlevî şeyhleri, dervişleri ve bütün mevlevîhâneler bu faaliyetlerin tamamında görev almışlardır.⁹⁶

Mevlevîhâneler, Balkan Harbi’nin yaklaştığı günlerde önemli vazifeler ifa etmişlerdir. Girit-Hanya Mevlevîhânesi, adanın Yunanlılar tarafından işgalini önlemek için halkı örgütlemiş, her hâlükârda adada kalma ısrarlarını ifade etmiş, savaş için adada yardım toplamıştır. Bu durum Balkanlardaki bütün mevlevîhâneler için geçerli olduğundan Velede Çelebi 24 Teşrînievvel 1328 / 6 Kasım 1912 tarihinde bütün mevlevîhânelere gönderdiği emirde

95 Mustafa Erdoğan, *age*, s. 54-55.

96 Geniş bilgi için bkz. Caner Arabacı, “Balkan Harpleri Sırasında Mevlevîhâneler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (II. Milletlerarası Osmanlı Devleti’nde Mevlevîhâneler Kongresi), Yıl. 2, S. 2, Konya 1996, s. 251-255.

Mevlevî dergâhlarının cephede ve cephe gerisinde vatan savunmasına iştirak etmelerini belirtmiştir. Veled Çelebi'nin bu emrine bütün mevlevîhâneler iştirak etmiş ve Mevlevîler o günden itibaren maddî ve manevî gayretin yanında savaşa iştirak için hazır olduklarını Konya Mevlânâ Dergâhı'na bildirmişlerdir.⁹⁷

Osmanlı Devleti'nin her açıdan hazırlıksız yakalandığı Balkan Harbi ve I. Dünya Savaşı'nda Mevlevîler kendilerinin katkıda bulunabileceği cihetlerden önemli görevler icra etmişlerdir. Balkan Harbi esnasında tren güzergâhına yakın olması sebebiyle Yenikapı Mevlevîhânesi hastaneye dönüştürülmüş, Galata Mevlevîhânesi de aynî ve nakdî yardım toplama merkezi haline getirilmiştir.⁹⁸ Diğer mevlevîhâneler de (Maraş, Kütahya, Çankırı, Amasya, Kıbrıs, Urfa, Hanya, Şam vs.) yardım kampanyasına güçleri nispetinde katılmışlardır. Kıbrıs ve Hanya mevlevîhâneleri, Yunan ve Rumların faaliyetlerini ve buna karşılık ne yapmaları gerektiği hususundaki taleplerini Mevlânâ Dergâhına, yani Çelebi Efendi'ye bildirmişlerdir.⁹⁹

Birinci Dünya Harbi ve Mevlevîler (Mücâhidîn-i Mevlevîyye Alayı)

Balkan savaşlarından yıpranmış ve elindeki toprakların çoğunu kaybetmiş olarak çıkan Osmanlı Devleti, yaralarını sarmadan kendisini Birinci Dünya Savaşı'nın tarafları arasında bulmuştur. Ordunun toparlanması ve yeniden teçhiz edilmesi için ilân edilen seferberlik, Osmanlı Devleti'nin tüm şehirlerinde yeni bir savaşa hazırlık faaliyetini ortaya koyduğu gibi, 14

97 Ahmed Cahid Haksever, *Modernleşme Sürecinde Mevlevîler ve Jön Türkler*, H Yayınları, İstanbul 2009, s. 134-135.

98 Mevlevîleri yardım yapmaya davet eden 6 maddelik bir talimatname merkez dergâh Konya Mevlevîhânesi postnişini Veled Çelebi emri ile 24 Teşrinievvel 1328/6 Kasım 1912 tarihli bir genelge ile bütün mevlevîhânelere tebliğ edilmiştir. Bkz. Konya Mevlana Müzesi Arşivi (KMMA), Zarf No. 53/1, 5-8, 21; Caner Arabacı, *agm*, s. 250-251.

99 Geniş bilgi için bkz. Caner Arabacı, *agm*, s. 253-255; Ahmed Cahid Haksever, *age*, s. 133-137.

Kasım 1914'te yapılan "Cihad-ı Ekber" ilânı¹⁰⁰ da sömürge altındaki Müslümanlara bir ayaklanma çağrısı olmakla beraber kendi topraklarında da manevî bir heyecan oluşturmuştur.¹⁰¹

Sultan V. Mehmed Reşad askerî ve maddî tedbirlerin yanı sıra, ordunun ve halkın maneviyatını canlı tutmak ve Osmanlı topraklarına dört bir tarafından hücum eden düşmanı durdurmak için bazı manevî tedbirlere müraaat etmiştir.¹⁰² Bu manevî tedbirlerden biri de Osmanlı devlet geleneğinde var olan tasavvuf erbabından duâ ve manevî destek almaktır. Kendisi de bir Mevlevî olan Sultan V. Mehmed Reşad, bu savaşta başta Mevlevîlerin ve diğer tarikat erbabının manevî desteklerini önemsemekle birlikte, bizzat savaşa iştiraklerinin Osmanlı ordusunun başarıya ulaşmasına önemli katkı sağlayacağını düşünerek, Filistin cephesine gönderilmek üzere bir "Mücâhidîn-i Mevleviyye Alayı" ve Kafkas cephesine gönderilmek üzere de bir "Mücâhidîn-i Bektâşiyye Alayı" kurulmasını arzu etmiştir.¹⁰³

Padişahın bu arzusu Mevlevîler nezdinde hemen karşılık bulmuş ve "halkın ve ordunun maneviyatını kuvvetlendirmek için" bir Mücâhidîn-i Mevleviyye Alayı teşkil edilmiştir.¹⁰⁴

100 Bkz. "Cihâd-ı Ekber Hakkında Beyannâme-i Hazret-i Hilâfetpenâhi", *Sebilürreşâd*, Kasım 1330, c. 13, S. 314, s. 14; "Cihad-ı Ekber Hakkında Başkumandanlık Vekâleti'nin Beyannamesi", *Sebilürreşâd*, Kasım 1330, c. 13, S. 314, s. 14-15.

101 Rusuhi Baykara, "Birinci Harb-i Umumîde Mücahidin-i Mevleviyye Alayı", *Yeni Tarih Dünyası*, 15 Ekim 1953, c. 1, S. 3, s. 107; Nuri Köstüklü, "Vatan Savunmasında Gönül Erleri, Mücahidin-i Mevleviyye Alayı", *X. Milli Mevlana Kongresi, (Tebliğler)*, 2-3 Mayıs 2002 Konya, c. I, s. 213; Engin Öncüoğlu, *I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusundaki Gönüllü Tarikat Alayları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, s. 60-61.

102 Rusuhi Baykara, *agm*, s. 107; Nuri Köstüklü, *agm*, s. 213.

103 Veled Çelebi (İzbudak), *Hatıralarım*, s. 54; Rusuhi Baykara, *agm*, s. 107.

104 Veled Çelebi (İzbudak), *age*, s. 54; Cemal Paşa, *Hatıralar, İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı Anıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001, s. 175; Rusuhi Baykara, *agm*, s. 107; Nuri Köstüklü, *agm*, s. 213-214.

Sultan V. Mehmed Reşad, “Mücâhidîn-i Mevleviyye Alayı” teşekkülü için İstanbul’daki Mevlevîlere bir alay sancağı ile bir kılıç göndermiş,¹⁰⁵ kurula-
cak alaya bütün Mevlevîlerin kayıt olmasının arzusu olduğunu bildirmiştir. Alay sancağının Mevlevîlere teslimiyle birlikte, alaya katılan gönüllü der-
vişlere çavuşluk, onbaşılık gibi rütbeler; şeyhlere de muhtelif rütbeler ve-
rilmiştir. Alaya Mevlevîlerin yanında diğer tarikat mensupları ve herhangi
bir tarıkata mensup olmayanlar da kabul edilmiş ve her birinin başına birer
Mevlevî sikkesi giydirilmiştir.¹⁰⁶

Her ne kadar alay, Mevlevî alayı olarak bilinse de alayın içinde bir “Ka-
diri Bölüğü”nün bulunduğu bazı kaynak ve hâtıralarda bildirilmektedir.¹⁰⁷
Ayrıca *Harb Mecmuası*’nda yayınlanan bazı fotoğraflar, alayda bir “Rifâî
Bölüğü”nün de bulunduğunu göstermektedir. Mecmuada, Rifâîlerin “bur-
han” gösterdiği fotoğrafın altındaki bilgilendirme notunda geçen “Gönüllü
Teşkilatından Rifâî Alayı askerî talimden sonra ölümü istihfaf eden tarikat
talimi yaparken” şeklindeki ifade ise dikkat çekicidir.¹⁰⁸

İstanbul’da teşkil olunan alayın komutanlığına Konya Mevlânâ Dergâhı
Şeyhi Veled Çelebi (İzbudak) tayin edilmiş, fakat Veled Çelebi Konya’da bu-
lunduğu için yerine, alay Konya’ya ulaşınca kadar Yenikapı Mevlevîhânesi
Şeyhi Abdülbaki Efendi vekâleten tayin olunmuştur.¹⁰⁹ Başlarında Mevlevî
sikkesi, sırtlarında derviş cübbesi, elleri kılıçların kabzalarında olduğu hal-
de bu gönül erleri, Harbiye Nezâreti (Beyazıt Meydanı, İstanbul Üniversite
merkezi binası) önünde toplandılar. Burada yapılan tören ve duâlardan sonra
Mevlevî alayı, Haydarpaşa tren istasyonundan Konya’ya uğurlanmıştır.¹¹⁰

105 Veled Çelebi, *age*, s. 54.

106 Rusuhi Baykara, *agm*, s. 107; Nuri Köstüklü, *agm*, s. 214.

107 *Harb Mecmuası*, Şaban 1335, S. 19, s. 294.

108 *Harb Mecmuası*, Receb 1334, S. 9, s. 133.

109 Rusuhi Baykara, *agm*, s. 108; Engin Öncüoğlu, *age*, s. 69.

110 Veled Çelebi, *age*, s. 55; Hafız İbrahim, “Cihad Hatıralarından, Bir Ketebe-i İclal, Mevlevî
Gönüllüleri”, *Sebilürreşad*, S. 327, 5 Şubat 1330, s. 117; Engin Öncüoğlu, *age*, s. 69-70.

Teşkil olunan bu alay bazılarınca tenkit edilmiştir. Bunlar arasında Alay Kumandanı Veled Çelebi'nin selefi Abdülhalim Çelebi'nin bulunması dikkat çekicidir. Postu kaybetmenin bir neticesi olarak yorumlanabilecek bu çıkışta Abdülhalim Çelebi, İttihad ve Terakki Cemiyeti'ni yererken böyle bir uygulamanın Mevlevî geleneğinde bulunmadığını belirtmektedir.¹¹¹

Yola çıkan alay, İzmit¹¹² ve Afyon tren güzergâhından geçerek 8 Şubat 1915 gecesi Konya'ya ulaşmıştır. Konya'ya ulaşan alaya birkaç gün içinde diğer mevlevîhanelerden gelen Mevlevî şeyhleri ve maiyetlerindeki dervişler de katılmışlardır.¹¹³ 8 Şubat'ta Konya'ya gelen Mevlevî alayı, 26 Şubat Cuma gününe kadar gerekli tüm hazırlıklarını tamamlamış, aynı gün Cuma namazını müteakip Mevlânâ Dergâhı önünde uğurlama merasimi yapılmış; alay Konya'dan trenle cepheye ulaşmak üzere Şam'a hareket etmiştir.¹¹⁴ Alaya katılanların sayısı 1016 ile 1026 arasındadır. Toplam 47 mevlevîhânenin gelen bu dervişlerle birlikte sekiz isim de diğer tarikatlılardır.¹¹⁵

Mevlevîler, Şam'da kaldıkları yaklaşık üç sene zarfında her ne kadar harbe iştirak etmemiş iseler de lojistik ve sıhhiye hizmetleri ifa etmişlerdir.¹¹⁶ Başlarında sikkeleri, ellerinde silahlarıyla cepheye koşan Mevlevî dervişleri, dergâhlarında olduğu gibi semâ törenlerine ve mûsikî ziyafetlerine devam etmişler ve aynı zamanda da askerin maneviyatının arttırılmasında önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.¹¹⁷ Bu süreçte alay

111 Abdülbaki Gölpınarlı, *age*, s. 179; Engin Öncüoğlu, *age*, s. 76-77.

112 Nuri Köstüklü, *agm*, s. 214; Rusuhi Baykara, *agm*, s. 108; Engin Öncüoğlu, *age*, s. 71.

113 Nuri Köstüklü, *agm*, s. 215; *Babalık*, 10 Şubat 1330 (23 Şubat 1915), numara: 283; 20 Şubat 1330 (5 Mart 1915), s. 1-2.

114 Rusuhi Baykara, *agm*, s. 108; Nuri Köstüklü, *agm*, s. 217-220.

115 Süleymaniye Kütüphanesi, A. *Süheyl Ünver Defterleri*, (ASÜD), Defter No: 59, s. 8.

116 Engin Öncüoğlu, *age*, s. 94.

117 KMMA, Zarf no: 149/2; Rusuhi Baykara, *agm*; Nuri Köstüklü, *agm*.

mensuplarından bazı yaşlı ve hasta dervişler vefat etmiştir. Suriye bozgunundan sonra ordunun kuzeye çekilmesi ile birlikte üç seneye yakın kaldıkları Şam'dan ayrılan alay mensubu Mevlvî şeyhleri ve dervişleri tekrar mevlevîhânelerine dönmüşlerdir.¹¹⁸

Sonuç

Mevlevîlik tarikatı geleneğinde sultanlar, beyler ve üst düzey yöneticilerle yakın alâka vardır. Bu anlayış Mevlevîlik tarihi boyunca bazı istisnai olaylar dışında sürdürülmüş bir gelenektir. Mevlevîhâneler yöneticilerden destek görmüş ve Mevlevîler de yöneticilere destek olmuştur.

Sultan V. Mehmed Reşad'ın yaşamış olduğu 19. asır ve 20. asrın başları da aynı şekilde değerlendirilebilir. Osmanlı padişahlarının çoğu Mevlevîlik ve Mevlevîlerle yakın ilişki içinde olmakla birlikte kendisine "Mevlevîdir" diyebilen yegâne padişah, Sultan V. Mehmed Reşad'dır. Sultan Reşad şehzadelîği yıllarında Mevlevîliğe intisab etmiş, veliahdlığı dönemi de bu tarikatın olan çevrelerle yakın ilişki içinde olmuştur. Tahta geçtiğinde geleneksel kılıç kuşanma merasiminde Osmanlı tarihinde ilk defa bir Mevlevî şeyhi, Abdülhalim Çelebi Efendi padişaha kılıç kuşatmıştır. Mevlevî padişah tahata geçmesiyle birlikte de Osmanlı mülkündeki bütün Mevlevîleri görüp gözetmiş, Mevlevîhâneleri tamir ve ihyâ etmiştir. Buna mukabil, başta Konya Mevlânâ Dergâhı postnişini Çelebi Efendiler (Abdülhalim ve Veled Çelebi) olmak üzere bütün Mevlevîler tarafından madden ve mânen desteklenmiş, Mevlevîler padişaha duâlarıyla destek olmanın yanı sıra, Balkan ve I. Cihan harplerinde padişahın talebi üzerine savaşa iştirak etmek de dâhil olmak üzere her alanda vatan savunmasında da yer almışlardır.

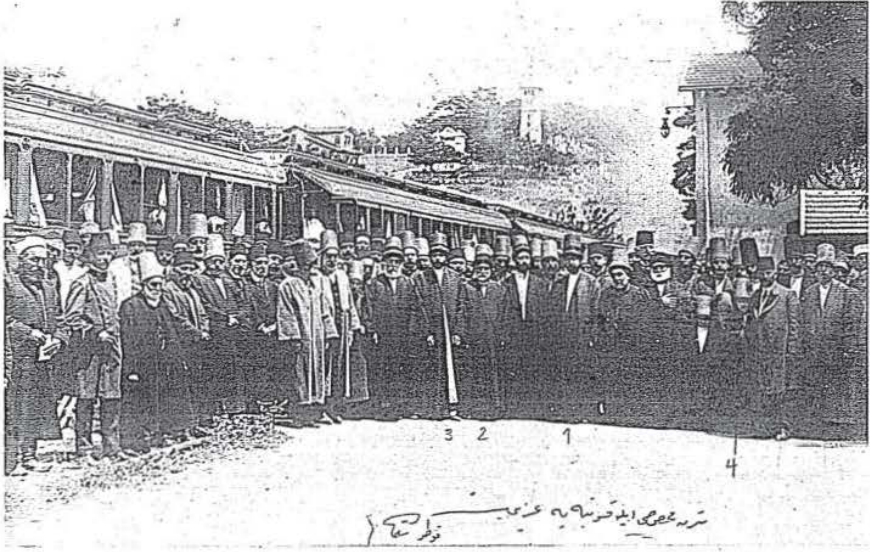
118 Nuri Köstüklü, *agm.*

Kaynakça

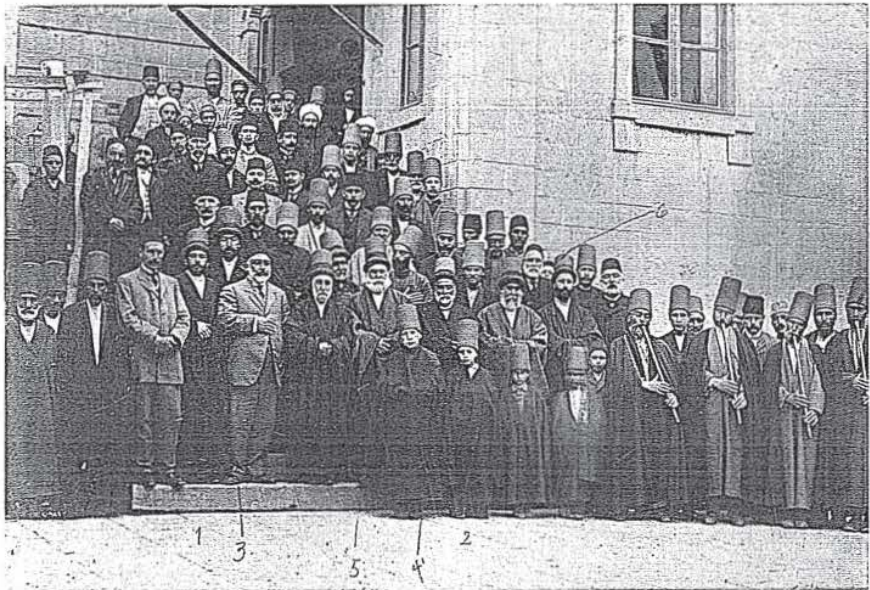
- Abdülbaki Nasır Dede, *Defter-i Dervişan Yenikapı Mevlevihanesi Günlükleri*, haz. B. Kaya - S. Küçük, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, İstanbul 2011.
- Adalıoğlu, Hasan Hüseyin, "Bir Mevlevî Dedesi'nden Sultana Öğütler: 'Şemsü'l-İrşâd Li Sultân Reşâd' Adlı Siyasetnâme", *History Studies*, c. 7, 1. bs., (A Tribute to Prof. Dr. İbrahim Güler), March 2015.
- Agoston, Gabor, "Macaristan'da Mevlevîlik ve İslâm Kültürü", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. XIV, İstanbul 1994.
- Ahmet Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifin (Âriflerin Menkıbeleri)*, çev. Tahsin Yazıcı, c. I-II, MEB Yayınları, İstanbul 1989.
- Akkuş, Mehmet - Nesimi Yazıcı, "Mevlevî Tarikatı Müntesibi Sultan V. Mehmed Reşad Döneminde Hey'et-i Mevleviyye'nin Konya Ziyareti Günlüğü (4-12 Haziran 1912)", *Uluslararası Mevlânâ Sempozyumu Bildirileri*, Motta Project, İstanbul 2010.
- Arabacı, Caner, "Balkan Harpleri Sırasında Mevlevihaneler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevihaneler Kongresi), Yıl: 2, S. 2, Konya 1996.
- Ateş, İbrahim, "Hz. Mevlânâ Dergâhıyla İlgili Vakıf ve Vakfiyeler" *IX. Mevlânâ Haftası Kitabı*, Ankara 1992.
- Babalık Gazetesi*.
- Baykara, Rusuhi, "Birinci Harb-i Umumîde Mücahidin-i Mevleviyye Alayı", *Yeni Tarih Dünyası*, c. 1, S. 3, 15 Ekim 1953.
- Bediuzzaman Firûzanfer, *Mevlânâ Celâleddîn*, çev. F. N. Uzluk, İstanbul 1990.
- Celâleddin Çelebi, "Abdülhalim Çelebi", *DİA*, c. 1.
- Cemal Paşa, *Hatıralar, İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı Anıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001.
- Ceyhan, Semih, "Mesnevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. 29, Ankara 2004.
- Clayer, Nathalie, "Trois Centres Mevlevis Balkaniques Au Travers Des Documents D'archives Ottomans; Les Mevlevihâne, D'Elbasan, De Serez, Et De Selonique", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, İstanbul 1994.
- Çayırdağ, Mehmet, "Kayseri Mevlevihânesi", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 2, Konya 1996.
- Ebu'l-Kemal İbrahim Hakkı, *Şemsü'l-irşâd li-Sultân Reşâd*, Dersaadet Mürettibin-i Osmâniyye Matbaası, 1329/1911.
- Erdoğan, Mustafa, *Abdülbaki Baykara Dede*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003.
- Erdoğan, Muzaffer, "Mevlevî Kuruluşları Arasında İstanbul Mevlevihâneleri", *İÜEF Güney-Doğu ve Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 4-5, İstanbul 1975-1976.
- Ergun, Saadetin Nuzhet, *Türk Müsiki Antolojisi*, c. I-II, İstanbul 1943.
- Erol, Erdoğan, "Padişah III. Selim'in Mevlânâ'nın Türbesi için Yaptırdığı Püşide", *Türk Etnoğrafya Dergisi*, XIX, Ankara 1991.

- Feridüddin B. Ahmed-i Sipahsalar, *Risâle-i Sipahsalar (Mevlânâ ve Etrafındakiler)*, çev. Tahsin Yazıcı, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, "Konya'da Mevlana Dergâhının Arşivi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Ekim 1955-Temmuz 1956 İstanbul, c. XVII, S. 1-4.
- _____, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, 2. bs., İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983.
- _____, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963.
- Göyünç, Nejat, "Osmanlı Devleti'nde Mevleviler", *TTK Belleten*, c. 55, S. 213, Ağustos 1991.
- Hafız İbrahim, "Cihad Hatıralarından, Bir Ketebe-i İclal, Mevlevî Gönüllüleri", *Sebilürreşad*, S. 327, 5 Şubat 1330.
- Haksever, Ahmed Cahid, *Modernleşme Sürecinde Mevleviler ve Jön Türkler*, H Yayınları, İstanbul 2009.
- Harb Mecmuası*, Şaban 1335, S. 19; Receb 1334, S. 9.
- Hasluck, F. William, *Anadolu ve Balkanlarda Bektaşilik*, çev. Yücel Demirel, İstanbul 1995.
- Hüseyin Fahreddin el-Mevlevî, *Müntehabât-ı Fahrî*, haz. M. Akkuş - A. İslamoğlu - A. Adak, Mevlana Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara 2010.
- İbrahim Peçevi, *Tarih-i Peçevî*, c. I-II, Matbaâ-yı Âmire, 1283.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, *Hoş Sâdâ*, İstanbul 1958.
- Kara, Mustafa, *Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, 3. bs., Dergâh Yayınları, İstanbul 1990.
- Karal, Enver Ziya, "Mehmed V", *MEBİA*, c. 12.
- Kayaoglu, İsmet, "Çağdaş Mevlevî Bilgin ve Edib Veled Çelebi İzbudak (1868-1953)", *VI. Milli Mevlana Kongresi [24-25 Mayıs 1992]*, Tebliğler, Konya 1993.
- Kerametli, Can, *Galata Mevlevihânesi Divan Edebiyatı Müzesi*, İstanbul 1977.
- Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi (KMMA).
- Koçu, Reşat Ekrem, *Osmanlı Padişahları*, İstanbul 1981.
- Köprülü, M. Fuad, "Ahmed Paşa", *MEBİA*, İstanbul 1978, c. I, s. 193-199.
- _____, *Anadolu'da İslâmiyet*, haz. Mehmet Kanar, İstanbul 2000.
- Küçük, Cevdet, "Mehmed V", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. 28.
- Küçük, Hülya, *Kurtuluş Savaşında Bektaşiler*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.
- Madran, Emre, "Ariflerin Menkıbelerinde Geçen Yapı İsimleri Üzerine Bir Deneme", *Vakıflar Dergisi*, S. X.
- Muhammed Muhlis Bey ve Arkadaşları, *Konya Rehberi*, Konya 1339/1920.
- Öncüoğlu, Engin, *I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusundaki Gönüllü Tarikat Alayları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- Önder, Mehmet, *Yüzyıllar Boyunca Mevlevilik*, Ankara 1992.

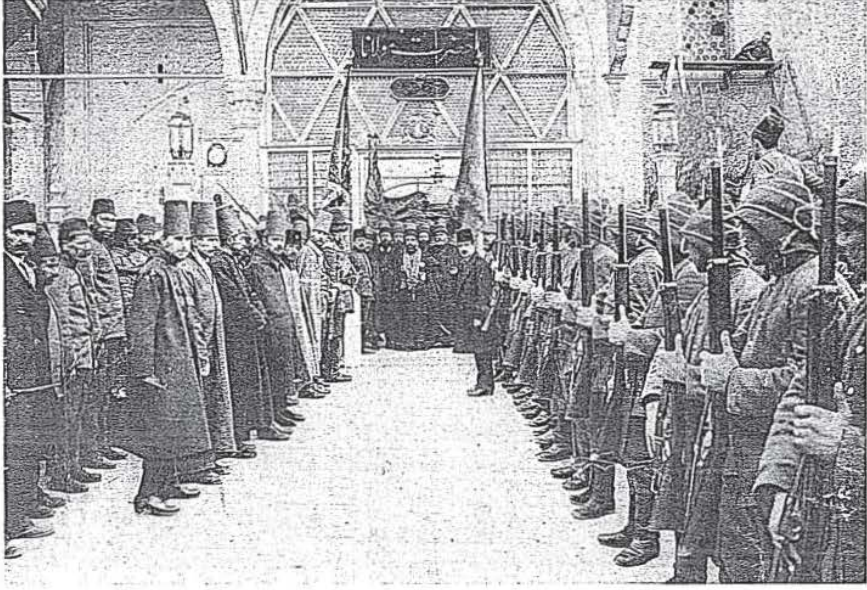
- Özcan, Abdülkadir, "Kılıç Alayı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXV.
- Özönder, Hasan, "Kütahya Mevlevihânesi", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 1996.
- Sakıb Dede, *Sefine-i Nefise-i Mevleviyyân (Sefine-i Mevleviyye)*, c. I-III, Mısır 1283. *Sebilürreşad Gazetesi*.
- Seyyid Ebu Bekir, *Yayla İmamı Tarihi*, haz. Yavuz Senemoğlu, Tercüman 1001 Temel Eser.
- Seyyid Sahih Ahmed Dede, *Mecmuatü't-Tevârihi'l-Mevleviyye*, Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, Kayıt no: 5446.
- Simavi, Lütfi, *Sultan Mehmed Reşad Han'ın ve Halefinin Sarayında Gördüklerim*, haz. F. Akyüz - F. Tetik, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2017.
- Solakzâde Mehmed Hemdemî, *Tarih*, haz. Vahid Çabuk, c. I-II, Ankara 1989.
- Süleymaniye Kütüphanesi, A. Süheyl Ünver Defterleri, (ASÜD), Defter No: 59.
- Şemseddin, Mehmed, *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsî*, haz. M. Kara - K. Atlansoy, c. I-II, Bursa 1997.
- Şentürk, Atilla, *Tahirü'l-Mevlevi Hayatı ve Eserleri*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991.
- Şikari, *Karamanoğulları Tarihi*, çev. M. Koman, Konya 1956.
- Tanman, M. Baha, "İstanbul Mevlevihâneleri", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, İstanbul 1994.
- Tetik, Fatih, *Meşrutiyet Sarayı'nın Çelebi Padişahı Sultan V. Mehmed Reşad'ın Hayatı*, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2017.
- Tuncer, O. Cezmi, "Kilis Mevlevihânesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevleviler Kongresi, (Tebliğler)*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 2, Mayıs 1996.
- Türkgeldi, Ali Fuad, *Görüp İştiklerim*, TTK Basımevi, Ankara 1951.
- Uşaklıgil, Halid Ziya, *Saray ve Ötesi Son Hatıralar*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1981.
- Uzluk, Şahabettin, *Mevlânâ'nın Türbesi*, Konya Halkevi Yayınları, Konya 1946.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. I-IV, 3. bs., Ankara 1988.
- Ünver, A. Süheyl, "Beşiktaş-Çırağan Mevlevihânesi Hakkında", *Mevlânâ ve Yaşama Sevinci*, haz. Fevzi Halıcı, Ankara 1978.
- _____, "Selanik Mevlevihânesi", *Mevlânâ Yıllığı*, Konya 1963.
- Veled Çelebi İzbudak, *Hatıralarım*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946.
- Yücel, Erdem, "Kasımpaşa Mevlevihânesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Aralık 1979.
- Zakir Şükrü Efendi, "İstanbul Tekkeleri Silsile-i Meşâyih (Mecmuâ-yı Tekâyâ)", nşr. Şinasi Akbatu, *İslâm Medeniyeti Dergisi*, S. 4-5-6, Ağustos 1980, Ocak 1981, Haziran 1981.

2 Hey'et-i Mevleviyye'nin tren-i mahsusa ile Konya'ya seyahati

3 Heyet-i Mevleviyye, Afyon Mevlevihânesi'nde

5 Mevlevî alayı, Mevlânâ Dergâhı önünde.

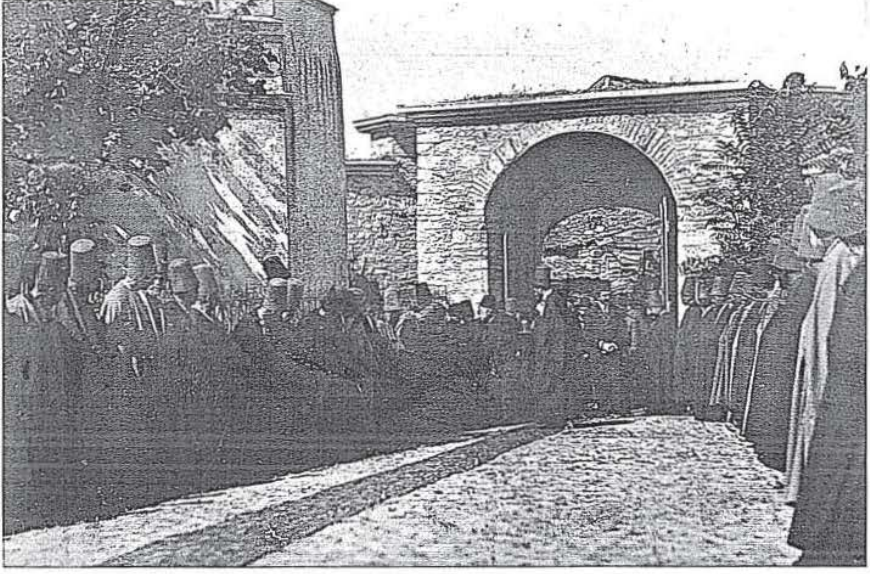
6 Mevlevî alayı ve Veled Çelebi.

7 Mevlevî alayındaki Mevlevî şeyhleri, Şam Mevlevihânesi'nde.

8 Mevlevî gönüllüleri.

9 Sultan Reşad, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde, B. Baykara Arşivi.

10 Sultan Reşad, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde, B. Baykara Arşivi.

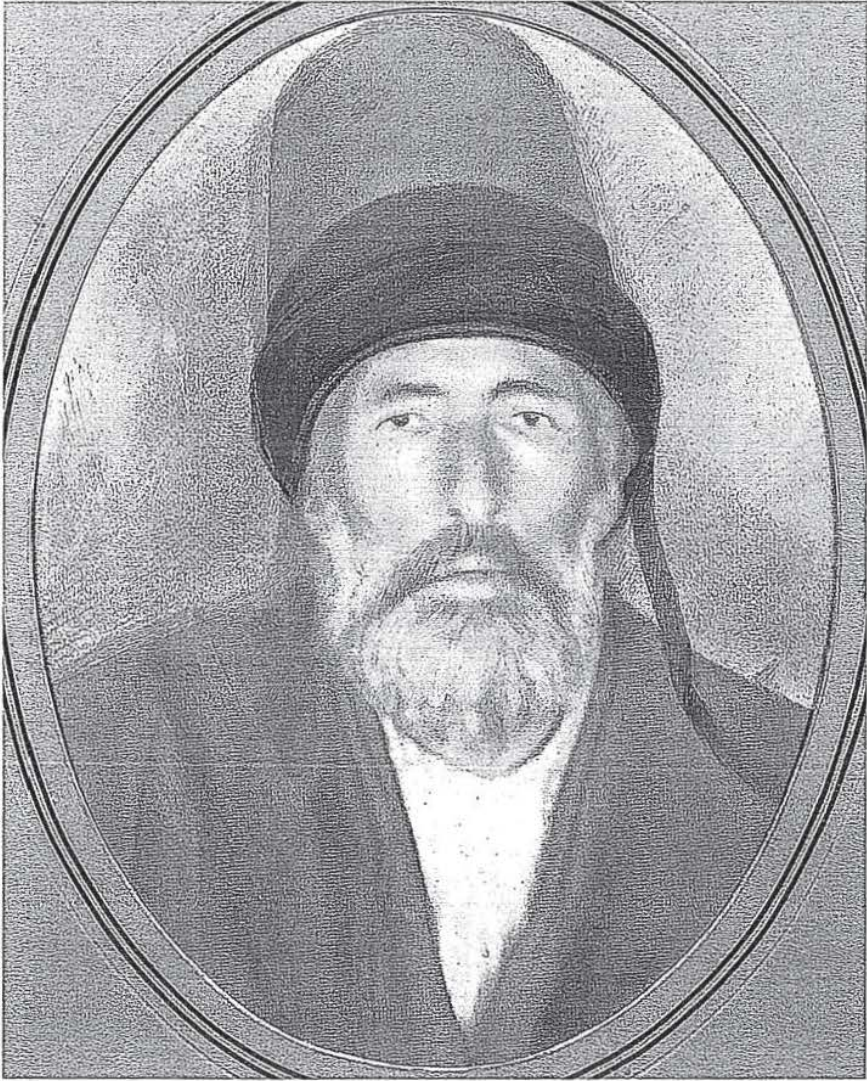
11 Sultan Reşad'ın cenaze merasimi ve Mevleviler.

12 Mevlânâ Dergâhı Postnişini Veled Çelebi.

13 Veled Çelebi, B. Baykara Arşivi.

14 Yenikapı Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede, B. Baykara Arşivi.